
Šta su to pametni zadaci

Kontrolni zadaci i druge provere znanja koje nastavnici prave za svoje učenike pokazuju koja znanja, podaci i pojmovi su važni po mišljenju nastavnika. Nastavnici pokazuju da im je stalo da učenici koriste više nivoa mišljenja tako što prave zadatke koji im daju mogućnost da primene stečeno znanje, da promisle o onome što su naučili, da brane svoje stavove i povežu to što uče sa svetom izvan učionice. Sem toga, kontrolni zadaci su za roditelje često najočigledniji pokazatelj da li i kako njihova deca uče. Svaki kontrolni zadatak otkriva šta se dešava u učionici i koja znanja, umeća, pojmove i načine saznavanja i delanja nastavnik vrednuje.

Pametni kontrolni zadaci kao vid provere znanja

Podučavanje, proveravanje znanja i ocenjivanje je složen posao. Odluke koje nastavnici donesu imaju veliki uticaj na učenike, pa zato odluke o tome kako, kada i zašto oceniti znanje učenika moraju biti dobro promišljene i sigurne. Iako su standardizovani testovi, koji postoje u mnogim državama na nacionalnom nivou, očigledan način provere znanja, takvi zadaci, smatraju stručnjaci, „ne mogu ni da se porede sa proverom znanja u učionici, i to u smislu neposrednog uticaja na dobrobit učenika. Skoro sve ocene tokom školovanja učeniku daju sami nastavnici. Bez sumnje, nastavnici su najvažniji u procesu ocenjivanja, a ocene određuju uspeh školovanja“³. Pametni zadaci omogućavaju nastavnicima da vode školovanje svojih učenika u pravom smeru.

Za razliku od standardizovanih testova, pametni kontrolni zadaci ne porede učenike jedne s drugima niti ih rangiraju u okviru odeljenja ili razreda. Dobro napravljen kontrolni zadatak je zasnovan na gradivu, odnosno na sadržajima i pojmovima iz obrađenih lekcija. Takav zadatak pruža nastavniku važne podatke na osnovu kojih treba da drži nastavu, da daje povratnu informaciju učenicima i da donese valjanu i objektivnu ocenu o stečenom i pokazanom znanju učenika. U svakoj fazi izrade i korišćenja pametnih zadataka treba se držati sledećih preporuka.

---

³ Stiggins, Richard, Student-Centered Classroom Assessment, second edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall 1997.

Preporuke za izradu pitanja i zadataka za ocenu

- Prilagodite pitanja i zadatke nameni i sadržaju nastave. Zadaci i pitanja treba da se direktno tiču ciljeva nastave i da obuhvataju obrađene lekcije i vežbe na času.
- Zadaci treba da omoguće učenicima da jasno pokažu svoje znanje, umeće i stavove.

Preporuke za prikupljanje podataka za ocenjivanje

- Odvojite vreme za razgovor s učenicima o svrsi određenih zadataka i o tome kako se odgovori koji će proistići iz zadataka mogu koristiti.
- Učenici moraju da znaju kako će se zadaci bodovati i „šta se računa“, to jest šta se prihvata kao tačan odgovor.
- Napravite takvu atmosferu u učionici koja će ohrabriti učenike da pokažu šta znaju.
- Koristite zadatke i pitanja koji zahtevaju tačne i konkretne odgovore u razumnom vremenskom roku.
- Uputstva učenicima moraju biti jasna, nedvosmislena, potpuna i treba da odgovaraju uzrastu, razredu i sposobnostima učenika.
- Ako se tokom provere znanja desi nešto neočekivano, zabeležite to i vidite da li i kako to može da utiče na rezultate.
- Prilagodite zadatke i pitanja učenicima s posebnim potrebama i onima kojima maternji jezik nije srpski, ili napravite drugačije zadatke za njih.

Preporuke za bodovanje pokazanog znanja učenika

- Pre nego što učenici krenu da rade zadatak, napravite vodič za bodovanje koji će uzeti u obzir kvalitet pokazanog znanja i tačnost odgovora.
- Nemojte bodovati faktore koji nisu bitni za ono što proveravate, a mogli bi da utiču na rezultat. Na primer, ako je u pismenom zadatku važna sadržina, izbor stila ne treba da utiče na bodovanje.
- Dajte đacima pismenu povratnu informaciju, koja će im pomoći da bolje razumeju zadatak, kao i znanja i pojmove koji se traže u zadatku. Tako će učenici moći da poboljšaju svoj rad i da prošire znanje.
- Budite spremni da izmenite način bodovanja ako se pojavi problem u zadacima i pitanjima.
- Budite spremni da razgovarate s učenicima i uzmete u obzir njihovo mišljenje ako se ne slažu s konačnim rezultatima kontrolnog zadatka, ili pak ako ih ne razumeju.

Preporuke za izveštavanje o ocenama i za njihovo objašnjavanje

- Dobro procenite težinu svakog pojedinačnog zadatka da biste dali ukupnu ocenu kontrolnog zadatka.
- Ocenite trud, učešće, radne navike i ostalo što nije direktno vezano za sadržaje i pojmove u lekcijama, i to sve pojedinačno; nemojte davati jednu ocenu za sve to zajedno.
- Navedite u čemu je učenik dobar, a u čemu treba da se popravi.

Preispitajte svoje stavove o kontrolnim zadacima

Da biste znali šta mislite o kontrolnim zadacima koje sami treba da napravite, popunite upitnik koji sledi (str. 10–11). Odgovori u upitniku nisu tačni ili pogrešni – oni sačinjavaju jedan niz stavova prema kontrolnim zadacima i pružaju vam priliku da razmislite o tome gde ste vi u tom nizu. Kada to sami sebi razjasnite, onda možete prilagoditi nastavu i ocenjivanje svojim stavovima.

Uz svako pitanje u upitniku ide kratko obrazloženje. Kao i druga dobra uputstva za rad, i ova obrazloženja mogu zapravo da izrode više pitanja nego odgovora! U većini slučajeva, teorija pametnih kontrolnih zadataka koju analiziramo u ovoj knjizi teži onom delu niza pod „slažem se“, ali često ima valjanih argumenata za oba kraja niza. Nastavnici treba da odgovore na svako pitanje i da odrede koji pristup bi bio najbolji u njihovom radu, a onda da to i sprovedu. Možda će vam biti zanimljivo da, nakon što pročitate knjigu, ponovo popunite upitnik i vidite da li su se vaša uverenja i stavovi prema kontrolnim zadacima promenili nakon što ste probali neku od metoda koje nudimo.

Uz prilog za nastavnike br. 1: Šta mislite o kontrolnim zadacima

1. Nastavnici bi trebalo da organizuju odgovarajuću pripremu učenika pre svakog kontrolnog zadatka.

Priprema za kontrolni zadatak ima cilj da učenicima sa različitim nivoima znanja omogućí da to znanje što bolje pokažu. Takva priprema pomoći će učenicima da jasno shvate šta će biti na testu, kako zadaci mogu da izgledaju i koji način rada mogu da koriste za preslišavanje kod kuće (više o pripremi za kontrolni zadatak u drugom, petom i šestom poglavlju).

2. Nastavnici bi trebalo da naprave plan rada pre svakog većeg kontrolnog zadatka.

Plan rada, naročito u osnovnoj školi, čini da se kontrolni zadaci doživljavaju kao sastavni deo nastave. Kad plan pravite zajedno sa učenicima, pomažete im da usvoje tehnike koje će im biti od koristi u učenju tokom daljeg školovanja (više o planu rada u šestom poglavlju).

3. Nastavnici bi trebalo da daju učenicima pitanja unapred.

Kontrolni zadatak treba da sadrži pitanja i zadatke koji su slični, i po formi i po sadržaju, onima iz redovne nastave tokom školske godine. Kad god je to moguće, tokom obrade gradiva deci treba davati primere različitih tipova pitanja i zadataka. Tako učenici vežbaju da pokazuju koliko su ovladali određenim sadržajima. Kad znaju kakvu vrstu pitanja mogu da očekuju i koje gradivo će se tražiti na kontrolnom zadatku, onda nisu toliko iznenađeni i mogu bolje da se pripreme (više o upotrebi pitanja u nastavi u petom poglavlju).

S druge strane, ako đacima unapred dajete baš ista pitanja koja će biti na kontrolnom zadatku, možete ih navesti da uče napamet, što je pogrešno. Ako se učenici uzdaju u puko memorisanje, kontrolni zadatak neće dati tako korisne podatke o stečenom znanju kao kad se uzdaju u razumevanje. Takav način provere znanja neće dati pravu sliku o tome da li učenici umeju da primenjuju i objedinjavaju nova znanja i pojmove.

4. Učenicima su potrebna najmanje tri dana da se pripreme za veće kontrolne zadatke.

Pošto veći kontrolni zadaci obuhvataju gradivo predeno tokom nekoliko nedelja ili meseci, razumno je da se učenicima ne da samo jedan dan za učenje i obnavljanje gradiva. Istraživanja pokazuju da je optimalni raspored obnavljanja gradiva, kako bi se produbilo razumevanje novostečenog znanja, učenje od po 20 do 30 minuta tokom nekoliko dana – kratko, često i sadržajno (više o rasporedu u petom poglavlju).

5. Bolje je dati nekoliko manjih kontrolnih zadataka nego jedan veći.

Češći kontrolni zadaci i zadaci sa više pitanja daju više podataka potrebnih za ocenjivanje nego redi kontrolni zadaci sa manje pitanja.

Međutim, potrebno je dosta vremena da se steknu nova znanja i usvoje novi pojmovi, ali i da se novo znanje nadoveže na staro. Ako se kontrolni zadaci daju suviše često ili ako je gradivo koje se proverava preobimno, onda ostaje manje vremena za istraživanje i vežbanje, a to je veoma bitno za učenje. Osim toga, treba smisliti kvalitetne zadatke, organizovati obnavljanje gradiva na času, napraviti plan učenja za velike kontrolne ili pismene zadatke – sve to zahteva dosta vremena.

Možda je bolje da se koncentrišete na kvalitet umesto na kvantitet i da ograničite broj velikih kontrolnih zadataka, te da ih dajete u određenim važnim trenucima u toku školske godine.

6. Pitanja sa više ponuđenih odgovora bolje procenjuju znanje nego pitanja na koja učenici treba sami da napišu odgovor.

Pitanja sa više ponuđenih odgovora lakša su za bodovanje nego zadaci druge vrste, a pošto su odgovori ili tačni ili pogrešni, bodovanje će biti dosledno. Međutim, objektivne i valjane zadatke sa više ponuđenih odgovora je teško napraviti i za to je potrebno vreme. S obzirom na ograničenost takvog oblika pitanja, lako se može desiti da zadaci ne budu dobri, da navode na ispravan ili pogrešan odgovor ili da se njima ne može proceniti da li učenik razume određene pojmove ili ne. Sem toga, neki učenici razmišljaju i uče na način koji se ne podudara sa pitanjima sa više ponuđenih odgovora; ako se ocene zasnivaju samo na takvim pitanjima, onda učenici neće imati pravednu šansu da pokažu šta znaju.

Pametna kontrolna zadatak omogućava učenicima da na različite načine pokažu znanje. To znači da takav zadatak treba da sadrži više različitih vrsta pitanja i zadataka – nekoliko pitanja sa više ponuđenih odgovora, a onda nekoliko pitanja na koja učenik treba sam da napiše odgovor (više o izradi uspešnih pitanja sa ponuđenim odgovorima u drugom poglavlju; više o izradi različitih vrsta pitanja u drugom, četvrtom i petom poglavlju).

7. Nastavnici bi trebalo da puštaju audio-kasetu sa nasnimljenim pitanjima deci koja ne umeju dobro da čitaju.

Objektivno ocenjivanje daje mogućnost svim đacima, uključujući i one koji ne umeju dobro da čitaju, da pokažu svoje znanje i vladanje pojmovima. Ako nekom učeniku čitanje predstavlja prepreku da pokaže znanje, onda bi trebalo napraviti izvesna prilagođavanja kako bi i takav učenik imao priliku da pokaže šta je naučio. Ukoliko se ne ocenjuje čitanje, uspeh i ocena treba da se zasnivaju na tome kako učenik razume određeno gradivo i kako vlada njime, a ne na tome da li ume dobro da pročita pitanje.

Audio-kaseta sa nasnimljenim pitanjima je možda odgovarajuće rešenje za poje-dinu decu, naročito ako će se tako raditi i na standardizovanim testovima. Nekim učenicima može biti dovoljno da im nastavnik povremeno pomogne, a nekima će biti potrebno da se pročitaju sva pitanja. Ovakva prilagođavanja bi trebalo da budu redovan deo nastave i ocenjivanja tokom školovanja (više o prilagođavanju potreba-ma pojedinih učenika u sedmom poglavlju).

8. Nastavnici bi trebalo da budu spremni da razjasne pitanja tokom kontrolnog zadatka.

Loše čitanje ne bi trebalo da učeniku predstavlja prepreku da pokaže šta je naučio. Ako se ne ocenjuje čitanje, trebalo bi da budete voljni da pomognete pojedinim đacima kojima treba razjasniti neka pitanja tokom kontrolnog zadatka.

Ako se ne radi samo o jednom učeniku kome je potrebno objašnjenje određenog pitanja, to je možda znak da je pitanje nejasno. Da biste bili pravedni, objasnite to pitanje čitavom odeljenju, nemojte pomagati samo onoj deci koja su vas pitala za objašnjenje.

Kad objašnjavate pitanje, pazite da ne dodate neke nove podatke i ne otkrijete odgovor, naročito ako ne objašnjavate svima. Ako učenicima date suviše podataka tokom kontrolnog zadatka, onda se uspeh provere znanja smanjuje, a smanjuje se i valjanost ocene (više o objašnjavanju pitanja u šestom poglavlju).

9. Pitanja u kontrolnom zadatku trebalo bi da obuhvataju znanja i pojmove izvan osnovnih znanja i pojmova obrađenih u lekciji.

Da biste saznali kakvo je znanje svakog pojedinog učenika, postavite pitanje za koje je potrebno znanje i razumevanje šire od osnovnih pojmova u lekciji.

Međutim, to ne bi trebalo da utiče na ocenu. Uporedite ovo sa sledećom situaci-jom: polažete za vozačku dozvolu, a od vas se traži da pokažete da li umete da vozite autobus ili avion; ako umete da vozite autobus ili avion, to je odlično, ali nije pre-duslov niti je neophodno za vožnju kola.

Pitanja i zadaci kojima se ocenjuje znanje na određenom nivou (u određenom razredu) treba da se odnose samo na znanja i pojmove iz određenih lekcija (više o usklađivanju znanja i pojmova sa pitanjima u drugom poglavlju).

10. Izrada kontrolnih zadataka trebalo bi da bude vremenski ograničena.

Iz zadataka čija je izrada vremenski ograničena saznaćete kojom brzinom učenici mogu da razumeju pitanje i da daju odgovor. Ovakvi zadaci dobri su za proveru onih znanja kod kojih je brzina odgovora važan aspekt.

Ali, ako vam ograničavanje vremena služi samo za rangiranje boljih i lošijih đaka, onda to ne doprinosi objektivnosti kontrolnog zadatka.

Ako učenicima bude potrebno baš dosta vremena da završe zadatak, onda o tome treba da razgovarate s njima kada budete komentarisali ocene (više o tome kako pomoći učenicima da savladaju zadatke za određeno vreme u sedmom poglavlju).

11. Trema zbog kontrolnog zadatka negativno utiče na učenje.

Iako mala trema, odnosno pozitivan stres, može izoštriti koncentraciju i poboljšati pokazivanje znanja, važno je naći ravnotežu između visokog kriterijuma s jedne strane i treme i osećanja obeshrabrenosti ili neuspeha, koji ometaju učenika da

pokaže šta je naučio, s druge strane. Trema je veliki problem za neke učenike. Kad su đaci preterano uplašeni od kontrolnog zadatka, ne mogu uspešno da pokažu razumevanje, znanje i vladanje pojmovima. Odgovarajuća priprema – kao, na primer, obnavljanje gradiva na času, plan učenja, pozitivna atmosfera na času – može mnogo pomoći u otklanjanju negativnih osećanja prema kontrolnim zadacima i učenju (više o savlađivanju treme u šestom poglavlju).

12. Učenici bi trebalo da sami ispravljaju svoje zadatke.

Učenici bi morali da se uključe u ocenjivanje i procenjivanje sopstvenog znanja. Kod nekih kontrolnih zadataka učenici bi mogli da ispravljaju svoje zadatke pod vođstvom nastavnika. Bilo da su učenici uključeni u bodovanje svojih zadataka bilo da nisu, trebalo bi da imaju priliku da vide svoje odgovore i da o tome razgovaraju s vama. To će im dati povratnu informaciju o tome kako su uradili zadatke i mogućnost da isprave nepotpune i netačne odgovore.

Kad slušaju druge đake kako govore o načinu na koji su rešili zadatak i kakve su odgovore dali, deca se upoznaju s novim načinima mišljenja, koji će im pomoći da ubuduće poboljšaju svoj rezultat (više o razmišljanju o sopstvenom učenju u osmom poglavlju).

13. Greške u pravopisu ne bi trebalo da utiču na ocenu.

Greške u pravopisu ne treba da utiču na to da li je odgovor ocenjen kao tačan, odnosno netačan, osim ukoliko se zadacima ne proverava pravopis.

Ako pojedini učenici toliko loše pišu da je teško protumačiti šta su napisali u odgovoru, onda je potrebno napraviti izmene i prilagoditi se takvim učenicima. Na primer, čitanje odgovora naglas omogućiće takvim učenicima pravednu šansu da pokažu koliko zaista razumeju i vladaju pojmovima koji se ocenjuju (više o teškoćama s pisanjem na kontrolnim zadacima u sedmom poglavlju).

14. Pitanje na koje su svi učenici pogrešno odgovorili ne bi trebalo uzimati u obzir.

Pri izradi standardizovanih testova izbegavaju se i eliminišu pitanja na koja svi učenici daju pogrešan odgovor, jer takva pitanja nisu korisna za rangiranje učenika.

Ako određeno pitanje predstavlja problem svim učenicima u odeljenju, predite zajedno to pitanje da vidite u čemu je problem. Možda pitanje nije dobro formulisano, a može se desiti i da celo odeljenje nije savladalo određena znanja i pojmove. Dodatno objašnjenje i drugačiji pristup problemu biće od koristi za celo odeljenje (više o težini zadataka u drugom poglavlju).

15. Pitanje na koje su svi učenici tačno odgovorili ne bi trebalo uzimati u obzir.

Pri izradi standardizovanih testova izbegavaju se i eliminišu pitanja na koja su svi učenici tačno odgovorili, jer se takvim pitanjima ne rangiraju učenici.

Međutim, kad na kontrolnom zadatku svi učenici odlično urade određeni zadatak, treba se radovati! To je dokaz da je nastavnik dobro objasnio problem i da đaci uče (više o težini zadataka u drugom poglavlju).

16. Učenicima bi trebalo omogućiti da ponovo urade kontrolni zadatak.

Cilj svakog ocenjivanja uvek treba da bude – ohrabriti dete da uči, a ne obeshrabriti ga u tome. Ako učenicima date mogućnost da ponovo urade kontrolni zadatak koji prethodno nisu dobro uradili i dopustite im da pokažu šta su naučili, to je onda „druga šansa, u kojoj se ogleda uspeh korektivne nastave i koja pruža učenicima novu priliku da okuse uspeh u učenju“⁴.

---

⁴ Guskey, T. R., *How Classroom Assessments Improve Learning, Educational Leadership* 60, 5 (2003), 7-16.

Šta mislite o kontrolnim zadacima

Neka vas ova pitanja navedu na razmišljanje o tome kako ocenjujete. Odaberite jedan od tri ponuđena odgovora.

1. Nastavnici bi trebalo da organizuju odgovarajuću pripremu učenika pre svakog kontrolnog zadatka.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
2. Nastavnici bi trebalo da naprave plan rada pre svakog većeg kontrolnog zadatka.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
3. Nastavnici bi trebalo da daju učenicima pitanja unapred.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
4. Učenicima su potrebna najmanje tri dana da se pripreme za veće kontrolne zadatke.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
5. Bolje je dati nekoliko manjih kontrolnih zadataka nego jedan veći.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
6. Pitanja sa više ponuđenih odgovora bolje procenjuju znanje nego pitanja na koje učenici treba sami da napišu odgovor.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
7. Nastavnici bi trebalo da puštaju audio-kasetu sa nasnimljenim pitanjima deci koja ne umeju dobro da čitaju.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
8. Nastavnici bi trebalo da budu spremni da razjasne pitanja tokom kontrolnog zadatka.
☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan

9. Pitanja u kontrolnom zadatku bi trebalo da obuhvataju znanja i pojmove izvan osnovnih znanja i pojmova obrađenih u lekciji.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
10. Izrada kontrolnih zadataka trebalo bi da bude vremenski ograničena.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
11. Trema zbog kontrolnog zadatka negativno utiče na učenje.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
12. Učenici bi trebalo da sami ispravljaju svoje zadatke.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
13. Greške u pravopisu ne bi trebalo da utiču na ocenu.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
14. Pitanje na koje su svi učenici pogrešno odgovorili ne bi trebalo uzimati u obzir.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
15. Pitanje na koje su svi učenici tačno odgovorili ne bi trebalo uzimati u obzir.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan
16. Učenicima bi trebalo omogućiti da ponovo urade kontrolni zadatak.
- ☐ slažem se   ☐ ne slažem se   ☐ neodlučan